

İlköğretim I. Kademe Öğretmenlerinin Sınıf Yönetimi Profillerinin Değerlendirilmesi

Assessment of Teachers' Classroom Management Profiles in First–Level Elementary Education

Gülay Ekici
Gazi Üniversitesi

Öz

Bu araştırmanın birinci amacı, sınıf yönetimi profilleri hakkında genel bilgi vermek, ikinci amacı ise ilköğretim I.kademe öğretmenlerinin sınıf yönetimi profillerini farklı değişkenler açısından değerlendirmektir. Araştırmada otoriter, takdir edilen, başıboş ve aldırma sınıf yönetimi profilleri incelenmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu toplam 234 ilköğretim I.kademe öğretmeni oluşturmuştur.

Sınıf Yönetimi Profili Envanteri' nin alfa güvenirlik katsayısı .87 olarak bulunmuştur. Araştırma sonucunda öğretmenlerin en fazla takdir edilen sınıf yönetimi profilini tercih ettikleri belirlenmiştir. Ayrıca öğretmenlerin cinsiyetlerine, kıdemlerine, görev yaptıkları okulların bulunduğu sosyo-ekonomik düzeyine ve öğrenci sayısına göre bazı sınıf yönetimi profilleri arasında istatistiksel olarak 0.05 düzeyinde anlamlı fark olduğu bulunmuştur.

Anahtar Sözcükler: Öğretmen tipleri, sınıf yönetimi, yönetim profili, sınıf yönetimi profilleri.

Abstract

The first aim of this study is to provide general information about the classroom management profiles, and the second aim is to assess teachers' classroom management profiles in the first–level elementary education with respect to different variables. In the study, authoritarian, authoritative, laissez–faire and indifferent classroom management profiles are investigated. The study population consisted of 234 first–level elementary education teachers.

The reliability analysis of the Classroom Management Profile Inventory demonstrated a Cronbach–alpha Coefficient of .87. The results indicate that teachers mostly preferred the authoritative classroom management profile. Furthermore, a statistically significant difference was observed at the 0.05 confidence level among some of the classroom management profiles in terms of teachers' gender, professional seniority, socioeconomic condition of the schools they work and student numbers in the classroom.

Key Words: Teachers tips, classroom management, management profile, classroom management profiles.

Giriş

Sınıf ortamında sürdürülen tüm etkinliklerin temel amacı, öğrencinin etkili öğrenmeler gerçekleştirebilmesini sağlamaktır. Ancak öğrencinin etkili öğrenmeler gerçekleştirebilmesi pek çok faktöre bağlıdır. Bu faktörlerin en önemlilerinden biri öğretmen davranışlarıdır. Özellikle ilköğretim I.kademe öğrencileri açısından düşündüğümüzde, okul hayatıyla yeni tanışmış olan öğrenciler için öğretmen

davranışlarının ne kadar önemli olduğu göz ardı edilmemelidir. Çünkü öğrencilerin bu dönemde etkisi altına girdikleri öğretmen davranışları, öğrencilerin tüm eğitim öğretim hayatlarını etkileyecektir.

Öğretmen sınıf içinde gösterdiği davranışlarla öğrencide olumlu etkiler yapabileceği gibi olumsuz etkiler de yapabilmektedir. Öğretmenin öğrenci üzerinde olumlu etkiler bırakması, öğretmen–öğrenci arasında kurulan olumlu iletişim süreciyle sağlanabilir. İletişim çift yönlü olduğu takdirde bu süreç başarıyla gelişir. Çoğu zaman sınıf içi iletişim süreci öğretmenlerin kişisel niteliklerinin etkisi altında biçimlenmektedir.

Dr. Gülay Ekici, Gazi Üniversitesi Teknik Eğitim
Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü– ANKARA.

e–mail: gekici@gazi.edu.tr

Bu kapsamda öğretmenlerin iletişim sürecinde ortaya koydukları davranış biçimleri onların sınıf yönetim profillerini oluşturmaktadır. Bu çalışmada sınıf yönetimi profili olarak değerlendirilecek olan kavram literatürde öğretmen tipleri, sınıf yönetim tipleri, liderlik tipleri, öğretmen-öğrenci ilişkisi boyutları vb. kavramlar olarak da geçmektedir (Glaser, 1969; Glaser, 1977; Good ve Brophy, 1986, 583-584; Fox, 1993; Lewin, Lippit ve White, 1939; Moore, 1989).

Öğretmen sınıfın yöneticisi durumundadır ve farklı sınıf yönetimi profilleri uygulamaktadır. Bu çalışmada öğretmenlerin gösterdikleri sınıf yönetimi profilleri otoriter, takdir edilen, başboş ve aldırılmaz sınıf yönetimi profilleri olmak üzere dört temel başlık altında tanıtılmaktadır.

Sınıf Yönetimi Profilleri

Otoriter Sınıf Yönetimi Profili

Otoriter sınıf yönetimi profilinde öğretmen, öğrenci üzerindeki kontrol ve sınırlamalarıyla dikkat çekmektedir. Genel olarak otoriter sınıf yönetimi profili uygulanan sınıfın özellikleri şunlardır (Kris, 1996b; Hepburn, 1983; Moore, 1989, 196-197):

- Öğrencilere sık sık sıralarında düzenli oturmaları yönünde uyarılar yapılır. Sıralar, masalar genelde düzgündür. Genellikle öğrenciler dersin başında kendi sıralarında otururlar ve dersin sonuna kadar orada oturmak zorundadırlar.
- Öğrencilere çok nadir olarak izin verilir ve geç kalanlara anlayış gösterilmez.
- Öğrenciler, öğretmenin sözünü kesmemeleri, tartışmalara teşvik etmemeleri, öğrenmek veya iletişim becerileriyle ilgili pratik yapma şanslarının olmadığını bilmeleri gereklidir.
- Güçlü disiplin sağlama ve eleştirisiz uyumlu öğrenciler tercih edilir. Kurallara yanlışlıkla uymayan öğrencilerin bu davranışı neden yaptıklarıyla, değil davranışın sonucuyla ilgilenilir veya konu doğrudan disiplin kurulunda çözülmeye çalışılır. Öğrencilerin uyarıları ve kuralları takip etmeleri ve nedenini sormamaya

çalışmaları gereklidir.

- Olağanüstü durumlarda, öğrencilerin dikkatli olmaları gerektiğiyle ilgili olarak işaretler/ uyarılar verilmaz.
- Öğrencilere çok nadir olarak ödül/ motivasyon verilir.
- Arazi gezileri gibi öğrenme aktiviteleri düzenlemek için hiç çaba gösterilmez. Çünkü bu tür faaliyetlerin sadece öğrencilerin öğrenmelerden uzaklaşmalarına neden olacağı düşünülmektedir.
- Öğrencilerin gerekli tüm bilgileri sadece öğretmenden ve dersi dinleyerek öğrenecekleri düşünülmektedir.
- Bu sınıftaki öğrenciler derse katılma isteği duymasalar bile yapılan aktivitelere gönüllü olarak katılmak zorunda olduklarını bilirler. Öğrencilere sadece neyi ne zaman yapmaları gerektiği söylenir.
- Öğretmen tüm sınıf kararlarını verir. Öğrencilerin hiçbir zaman söz hakkı yoktur.

Bir öğrenci otoriter sınıf yönetimi profiline sahip olan öğretmenini şu sözlerle tanımlamaktadır: “Bu öğretmeni gerçekten anlayamıyorum ve bazen tahammül edemiyorum. Çok sıkıcı ve öğrencilerine açık fırsatlar vermiyor. Adaletsiz ve haksız davranıyor, sadece kendi düşüncelerini uygulamaya koymaya çalışıyor.”

Takdir Edilen Sınıf Yönetimi Profili

Takdir edilen sınıf yönetimi profilinde öğretmenin öğrenci üzerinde bazı mantıklı/ nedenlere dayalı kontrolleri ve sınırlılıkları yer alır. Fakat öğrenciyi bağımsız olarak kendiliğinden cesaretlendirir. Genel olarak takdir edilen sınıf yönetimi profili uygulanan sınıfın özellikleri şunlardır (Kris, 1996e):

- Sık sık kuralların arkasındaki nedenler açıklanır. Eğer bir öğrenci düzeni bozarsa, kibarca uyarılır, fakat kesinlikle azarlanmaz. Ciddi olarak düşünülmesi gereken durumlardan sonra disiplin kuralları uygulanır.

- Sözel iletişime ve kritik eleştirilere açık bir sınıf ortamı vardır. Öğrenciler bir öneri ve soruları olduğunda tartışmaya girebileceklerini bilirler.
- Öğrencilere karşı sıcak, verimli ve anlayışlı davranışlar gösterilir.
- Faaliyetlere yönlendirme yoğunudur ve yerinde ödülleri verilir. Sık sık ödevlere öneriler yazılır ve öğrenciye pozitif etki yapabilecek notlar verilir. Öğrencilere proje ve diğer çalışmalar için rehberlik yapılır.

Bir öğrenci takdir edilen sınıf yönetimi profiline sahip olan öğretmeni şu sözlerle tanımlamaktadır: “Bu öğretmeni seviyorum. Öğrencinin mükemmel olamayacağını anlıyor ve anlayış gösteriyor. Çok kibar, anlayışlı bir öğretmen. Siz onunla duygularınızı saklamadan açıkça konuşabilirsiniz.”

Başboş Sınıf Yönetimi Profili

Başboş sınıf yönetimi profilinde, öğretmenin öğrencilerden çok az talepleri vardır ve öğrencileri kontrol etmeye yönelik çok az davranışlar gösterirler. “Kendi düşündüklerini yap”, bu sınıf yönetimi profilini tanımlayan tipik bir ifadedir. Bu öğretmen öğrencilerin tepkilerini ve hareketlerini kabullenir ve sadece izleyici olmayı tercih eder. Genel olarak başboş sınıf yönetimi profili uygulanan sınıfın özellikleri şunlardır (Kris, 1996c; Moore, 1989, 197; Woolfolk ve Nicolich, 1980, 395):

- Öğrencilerin hisleri ve duyguları asla incitilmez ve öğrencilere çok zor hayır denilir. Bu yüzden öğrenciler kırılmaz veya kurallar zorla uygulamaya konulmaz. Eğer bir öğrenci sınıf düzenini bozarsa, öğrencinin bu davranışı yeterince dikkat etmediğinden dolayı yapmış olabileceği kabul edilir.
- Bir öğrenci dersi böldüğünde, öğrencinin mantıklı olarak bir şeyleri eklemek istediği düşünülür.
- Öğretmen sürekli disiplin uygulayamaz.
- Öğretmenler öğrencileriyle çok kaynaşır ve gerçekten onlara çok değer verirler. Sınıfın kontrolünü sağlamak yerine öğrencilerinin iyi

duygulara sahip olmalarına dikkat ederler. Bazı zamanlarda sınıf içi kararlar alınırken akademik bilgileri yerine öğrencilerin duygularına önem verirler.

- Öğretmenler bir öğrenci arkadaşı olmak isterler. Sınıf dışında bile öğrencilerle iletişim kurarak onları cesaretlendirirler.
- Bu sınıf yönetimi profilinin gösterildiği sınıflarda oldukça izin verici bir uygulama olduğundan dolayı, öğrencilerin sosyal açıdan kabul edilebilir davranışları öğrenmeleri oldukça zordur. Öğrenciler istediklerinde her şeyi elde edebileceklerini düşünürler.
- Öğrenciler çoğu zaman yeterli motivasyona sahip değildirlir.

Kesinlikle öğrenciler bu öğretmen profiline sahip öğretmenleri çok severler. Bir öğrenci başboş sınıf yönetimi profiline sahip olan öğretmeni şu sözlerle tanımlamaktadır: “Öğretmenim çok iyi popüler bir öğretmendir. Sınıfa karşı hiçbir zaman sert değildir ve hiçbir zaman hayır diyemiyor. Fakat bazı zamanlarda sınıftaki bazı şeyler kontrolden çıktığından dolayı, tam olarak anlatılanları öğrenemiyoruz. Aslında biraz disiplini sağlayabilse çok iyi olacak.”

Aldırmaz Sınıf Yönetimi Profili

Aldırmaz sınıf yönetimi profilinde öğretmen sınıfa pek katılmaz ve öğrencilere karşı çok duyarlıdır. Öğrencilerden çok az isteği, talebi vardır. Genel olarak aldırmaz sınıf yönetimi profili uygulanan sınıfın özellikleri şunlardır (Kris, 1996d):

- Öğretmen öğrenci üzerinde hiçbir konuda baskı kurmak istemez. Bu nedenle sık sık sınıf içi çalışmaların ve hazırlıkların değersiz olduğunu düşünürler. Aynı şekilde arazi gezileri ve özel projelerin merakı/ soruları bitireceğini belirtirler.
- Öğretmenler ders malzemeleri hazırlamak için zamanlarını kullanmak istemezler. Bazı zamanlarda, bu öğretmenler hazırladıkları bir materyali yıllarca kullanırlar. Her yıl aynı ders planını kullanırlar, hiç sıklmaz ve hiç

yenilemezler. Onlar için, her gün, her ders saati ve her öğrenci birbirinin ayıdır.

- Öğretmenler, sınıf disiplini ve öğrencilere güven sağlama yeteneğinden yoksundurlar. Ayrıca disiplin konusunda sınıftan çok az isteği vardır.
- Öğretmen sadece zaman öldürecek, ders süresini dolduracak davranışlar gösterir. Bu soğuk/ ilgisiz ve her öğrencinin başının çaresine baktığı bir ortamda, öğrenciler çok az öğrenme fırsatlarına sahiptirler.
- Öğrenciler çok az motivasyona sahiptirler.
- Öğretmenler ders anlatımını ders süresinin ilk 20 dakikası içinde yaparlar. Bazen film veya slayt gösterisi yaparlar. Bunu, zaman geçirmek amacıyla yaparlar, öğrencilerin öğrenmesini kolaylaştırmak amacıyla değil.
- Dersten sonra eğer biraz zaman kalırsa (genellikle dersin en az son 15 dakikası kahr) öğrenciler sessizce konuşmaları ve çalışmaları için serbest bırakılır. Bu öğretmenden sıkılmadıkları sürece/ öğretmeni rahatsız etmedikleri sürece bu öğretmen öğrencilerin neler yaptıklarıyla ilgilenmez. Öğretmen öğrencilere karşı ilgisiz olduğundan dolayı, öğrenciler kendi eğitimlerinden sorumludurlar.

Bir öğrenci aldırılmaz sınıf yönetimi profiline sahip olan öğretmenini şu sözlerle tanımlamaktadır: “Bu öğretmen sınıfı hiç kontrol edemiyor ve bizler sınıfta asla bir şeyler öğrenemiyoruz. Sınıfta çoğu zaman diğer derslerin ev ödevlerini yapıyoruz. O kadar boşluk vardır ki öğrenciler kitaplarını bile çok nadir olarak getirirler.”

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın genel amacı, ilköğretim I. kademedeki görev yapan öğretmenlerin sınıf yönetimi profillerini farklı değişkenler açısından değerlendirmektir. Bu kapsamda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Öğretmenlerin sınıf yönetimi profilleri nasıl dağılım göstermektedir?
2. Öğretmenlerin gösterdikleri sınıf yönetimi

profillerinden;

- a. Otoriter sınıf yönetimi profili,
- b. Takdir edilen sınıf yönetimi profili,
- c. Başboş sınıf yönetimi profili,
- d. Aldırılmaz sınıf yönetimi profili,
  - Öğretmenlerin cinsiyetlerine,
  - Öğretmenlerin kıdemlerine,
  - Öğretmenlerin görev yaptıkları okulların sosyo-ekonomik düzeyine ve
  - Öğretmenlerin sınıflarında bulunan öğrenci sayısına göre farklılık göstermekte midir?

Yöntem

İlköğretim I. kademedeki görev yapan öğretmenlerin sınıf yönetimi profillerinin nasıl dağılım gösterdiğini saptamayı amaçlayan bu araştırmanın yöntemi, “betimleme-survey yöntemi”dir.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni, 2002-2003 eğitim-öğretim yılında Ankara ili merkez ilçelerinden Altındağ, Çankaya ve Mamak ilçelerine bağlı farklı ilköğretim okullarının I. kademesinde görev yapan öğretmenler oluşturmuştur. Araştırmanın çalışma grubunu ise araştırmaya gönüllü olarak katılmak isteyen toplam 234 öğretmen oluşturmuştur.

Veri Toplama Aracı

Araştırmada Kris (1996a) tarafından hazırlanmış olan Sınıf Yönetimi Profili Envanteri ve öğretmenlerin kişisel bilgilerini belirlemeyi amaçlayan 4 maddelik bir ölçek kullanılmıştır. Bu envanter internet ortamından sağlanmıştır- [http:// education. indiana.edu/cas/ tt/ v1i2/ what.html](http://education.indiana.edu/cas/tt/v1i2/what.html) (Kris, 1996a). İnternet ortamında dört sınıf yönetimi profili türü için toplam 12 madde olarak düzenlenen envanter, kişisel değerlendirmeye olanak sağlamaktadır. Her sınıf yönetimi profili için toplam üçer madde bulunmaktadır. Yanıtlayanlar her maddeye 1 ile 5 arasında değer verebilmektedir. Buna göre yanıtlayıcıların her sınıf yönetimi profil grubundan alabileceği en yüksek puan 15 ve en düşük puan 1'dir. 5'li likert tipi ölçek olarak düzenlenen envanterde

maddeler, Kesinlikle Aynı Fikirdeyim (5 puan), Aynı Fikirdeyim (4 puan), Kararsızım (3 puan), Aynı Fikirde Değilim (2 puan), Kesinlikle Aynı Fikirde Değilim (1 puan) olarak derecelendirilmiştir.

Envanterin Türkçeye uyarlanması izlenen yol şöyledir: Araştırmacı tarafından Türkçeye tercüme edilen envanter, toplam 11 öğretmene anlaşılabilirliği açısından incelemeleri için verilmiştir. Bu uygulamadan sonra öğretmenler tarafından anlaşılamayan maddeler yeniden düzenlenmiştir. Daha sonraki aşamada toplam 56 öğretmene uygulanan envanterin genelini ve sınıf yönetimi profili türlerine ait Cronbach Alfa değerleri hesaplanmıştır. Sınıf yönetimi profilinin genelini ve profil türlerine ait Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayıları Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1 incelendiğinde “Sınıf Yönetimi Profili Envanteri”nin genelini alfa güvenilirlik değeri .87 olarak hesaplanırken, otoriter sınıf yönetimi profili için, .82, takdir edilen sınıf yönetimi profili için .80, başıboş sınıf yönetimi profili için .84 ve aldırılmaz sınıf yönetimi profili için .78 olarak hesaplanmıştır.

Tablo 1. Sınıf Yönetimi Profilleri Envanterinin Cronbach Alfa İç Tutarlılık Katsayıları

Profil Türlerinde Yer Alan Maddeler	Alfa
Otoriter Sınıf Yönetimi Profili (1, 3, 9)	.82
Takdir Edilen Sınıf Yönetimi Profili (4, 8, 11)	.80
Başıboş Sınıf Yönetimi Profili (6, 10, 12)	.84
Aldırılmaz Sınıf Yönetimi Profili (2, 5, 7)	.78
Toplam	.87

Verilerin Analizi

Bilgisayar ortamında SPSS–10.0 programı kullanılarak çözümlenen veriler yüzde, frekans, aritmetik ortalama, bağımsız t–testi ve sınıf yönetimi profili envanterinin güvenilirlik düzeyinin belirlenmesinde faktör analizi kullanılmıştır (Tablo 7’de Sınıf Yönetimi Profili Envanteri’nin Maddelerine Ait Alfa Değerleri verilmiştir). Anlamlılık düzeyi .05 olarak alınmıştır. Ayrıca öğretmenlerin kişisel nitelikleri açısından tek tek incelenen sınıf yönetimi profilleri daha sonra bir tablo olarak bütünleştirilmiştir.

Bulgular

1. Öğretmenlerin Sınıf Yönetimi Profilleri

Tablo 2 incelendiğinde öğretmenlerin en fazla takdir edilen sınıf yönetimi profilini ($\bar{X}=9.44$) gösterdikleri belirlenmiştir. Bunu başıboş sınıf yönetimi profili ($\bar{X}=9.41$), aldırılmaz sınıf yönetimi profili ($\bar{X}=9.40$) ve otoriter sınıf yönetimi profili ($\bar{X}=9.02$) izlemektedir. Bu sonuçlar öğretmenlerin otoriter sınıf yönetimi profilini en düşük düzeyde tercih ettiklerini ve genelde olayların nedenlerini–sonuçlarını demokratik bir ortamda açıklamayı gerektiren takdir edilen sınıf yönetimi profilini tercih ettiklerini göstermektedir. Ayrıca envanterden öğretmenlerin aldıkları puanların minimum 3, maksimum 15 arasında değiştiği belirlenmiştir.

Tablo 2. Öğretmenlerin Sınıf Yönetimi Profillerinin Dağılımı

Sınıf Yönetimi Profilleri	N	%	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma	Min – Mak Puanlar
Otoriter	60	25.6	9.02	3.69	3.00–15.00
Takdir Edilen	64	27.4	9.44	3.69	3.00–14.00
Başıboş	59	25.2	9.41	3.69	3.00–15.00
Aldırılmaz	51	21.8	9.40	3.69	3.00–14.00

2. Öğretmenlerin Sınıf Yönetimi Profillerinin Farklı Değişkenlere Göre Analizi

a. Otoriter Sınıf Yönetimi Profiline Farklı Değişkenlere Göre Analizi

Bu bölümde otoriter sınıf yönetimi profilini gösteren öğretmenlerin bu profili göstermelerinin cinsiyetlerine, kıdemlerine, görev yaptıkları okulların sosyo–ekonomik düzeyine ve sınıflarında bulunan öğrenci sayısına göre farklılık gösterip göstermedikleri değerlendirilmiştir (Tablo 3).

Cinsiyet: Öğretmenlerin cinsiyetleri ile otoriter sınıf yönetimi profili arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Bu durum otoriter sınıf profilinin cinsiyete göre değiştiğini ifade etmektedir. Cinsiyete ait aritmetik ortalamalar incelendiğinde, kadın öğretmenlerin daha

fazla otoriter sınıf yönetimi profilini gösterdiklerini söyleyebiliriz (Tablo 3).

Kıdem: Öğretmenlerin kıdemleri ile otoriter sınıf yönetimi profili arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Ancak kıdeme ait aritmetik ortalamalar incelendiğinde 5 yıl ve altı kıdeme sahip genç öğretmenlerin 6 yıl üstü kıdeme sahip öğretmenlere göre daha az düzeyde otoriter sınıf yönetimi profilini gösterdiklerini söyleyebiliriz (Tablo 3).

Sosyo-ekonomik Düzey: Öğretmenlerin görev yaptıkları okulların bulunduğu sosyo-ekonomik düzey ile otoriter sınıf yönetimi profili arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Bu durum otoriter sınıf profilinin okulun bulunduğu sosyo-ekonomik düzeye göre değiştiğini ifade etmektedir. Ayrıca okulun bulunduğu sosyo-ekonomik düzeye ait aritmetik ortalamalar incelendiğinde alt sosyo-ekonomik düzeyde bulunan okullarda görev yapan öğretmenlerin, üst sosyo-ekonomik düzeyde bulunan okullarda görev yapan öğretmenlere kıyasla daha fazla otoriter sınıf yönetimi profilini gösterdiklerini söyleyebiliriz (Tablo 3).

Öğrenci Sayısı: Öğretmenlerin sınıflarında bulunan öğrenci sayısı ile otoriter sınıf yönetimi profili arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Öğrenci sayısına ait aritmetik ortalamalar incelendiğinde, 31 ve üstündeki sayıda öğrenci bulunan kalabalık sınıflarda görev yapan öğretmenlerin, 30 ve altındaki sayıda öğrenci bulunan kalabalık olmayan sınıflarda görev yapan öğretmenlere kıyasla daha fazla otoriter sınıf yönetimi profilini gösterdiklerini söyleyebiliriz (Tablo 3).

b. Takdir Edilen Sınıf Yönetimi Profilinin Farklı Değişkenlere Göre Analizi

Bu bölümde takdir edilen sınıf yönetimi profilini gösteren öğretmenlerin bu profili göstermelerinin cinsiyetlerine, kıdemlerine, görev yaptıkları okulların sosyo-ekonomik düzeyine ve sınıflarında bulunan öğrenci sayısına göre farklılık gösterip göstermedikleri değerlendirilmiştir (Tablo 4).

Cinsiyet: Öğretmenlerin cinsiyetleri ile takdir edilen sınıf yönetimi profili arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Cinsiyete ait aritmetik ortalamalar

Tablo 3. Otoriter Sınıf Yönetimi Profili ile Öğretmenlerin Kişisel Nitelikleri Arasındaki Farkın Analizi

Kişisel Nitelikler	N	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma	t- değeri	Anlamlılık Düzeyi (p değeri)
<i>Cinsiyet</i>					
Kadın	175	9.21	3.66	1.32	.01*
Erkek	59	8.74	3.75		
<i>Kıdem</i>					
5 yıl ve altı	113	8.85	3.53	.74	.45
6 ve üstü	121	9.21	3.86		
<i>Sosyo-ekonomik Düzey</i>					
Alt	118	9.31	3.50	1.20	.02*
Üst	116	8.73	3.86		
<i>Öğrenci Sayısı</i>					
30 ve altı	121	8.66	3.72	1.53	.01*
31 ve üstü	113	9.40	3.63		

*p<0.05

Tablo 4. Takdir Edilen Sınıf Yönetimi Profili ile Öğretmenlerin Kişisel Nitelikleri Arasındaki Farkın Analizi

Kişisel Nitelikler	N	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma	t- değeri	Anlamlılık Düzeyi (p değeri)
<i>Cinsiyet</i>					
Kadın	175	9.69	2.98	2.22	.02*
Erkek	59	8.67	3.20		
<i>Kıdem</i>					
5 yıl ve altı	113	9.82	3.07	1.85	.04*
6 ve üstü	121	9.08	3.02		
<i>Sosyo-ekonomik Düzey</i>					
Alt	118	9.40	3.34	1.04	.96
Üst	116	9.44	2.76		
<i>Öğrenci Sayısı</i>					
30 ve altı	121	9.17	3.09	1.37	.16
31 ve üstü	113	9.72	3.02		

*p< 0.05

incelendiğinde, kadın öğretmenlerin daha fazla takdir edilen sınıf yönetimi profilini gösterdiklerini söyleyebiliriz (Tablo 4).

Kıdem: Öğretmenlerin kıdemi ile takdir edilen sınıf yönetimi profili arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Kıdeme ait aritmetik ortalamalar incelendiğinde, 5 yıl ve altı kıdeme sahip genç öğretmenlerin, 6 yıl üstü kıdeme sahip öğretmenlere göre daha fazla düzeyde takdir edilen sınıf yönetimi profilini gösterdiklerini söyleyebiliriz (Tablo 4).

Sosyo-ekonomik Düzey: Öğretmenlerin görev yaptıkları okulların bulunduğu sosyo-ekonomik düzeyi ile takdir edilen sınıf yönetimi profili arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Okulun bulunduğu sosyo-ekonomik düzeye ait aritmetik ortalamalar incelendiğinde, üst sosyo-ekonomik düzeyde bulunan okullarda görev yapan öğretmenlerin, alt sosyo-ekonomik düzeyde bulunan okullarda görev yapan öğretmenlere kıyasla daha fazla takdir edilen sınıf yönetimi profilini gösterdiklerini söyleyebiliriz (Tablo 4).

Öğrenci Sayısı: Öğretmenlerin sınıflarında bulunan öğrenci sayısı ile otoriter sınıf yönetimi profili arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Öğrenci sayısına ait aritmetik ortalamalar incelendiğinde, 31 ve üstündeki sayıda öğrenci bulunan kalabalık sınıflarda görev yapan öğretmenlerin, 30 ve altındaki sayıda öğrenci bulunan kalabalık olmayan sınıflarda görev yapan öğretmenlere kıyasla daha fazla takdir edilen sınıf yönetimi profilini gösterdiklerini söyleyebiliriz (Tablo 4).

c. Başboş Sınıf Yönetimi Profiline Farklı Değişkenlere Göre Analizi

Bu bölümde başboş sınıf yönetimi profilini gösteren öğretmenlerin bu profili göstermelerinin cinsiyetlerine, kıdemlerine, görev yaptıkları okulların sosyo-ekonomik düzeyine ve sınıflarında bulunan öğrenci sayısına göre farklılık gösterip göstermedikleri değerlendirilmiştir (Tablo 5).

Cinsiyet: Cinsiyet ile başboş sınıf yönetimi profili arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Ancak cinsiyete ait aritmetik ortalamalar incelendiğinde, kadın

öğretmenlerin daha fazla başboş öğretmen tipine ait sınıf yönetimi profilini gösterdiklerini söyleyebiliriz (Tablo 5).

Kıdem: Öğretmenlerin kıdemi ile başboş sınıf yönetimi profili arasında .05 düzeyinde anlamlı bir fark bulunmuştur. Ayrıca kıdeme ait aritmetik ortalamalar incelendiğinde, 5 yıl ve altı kıdeme sahip genç öğretmenlerin, 6 yıl üstü kıdeme sahip öğretmenlere göre daha az düzeyde başboş öğretmen tipine ait sınıf yönetimi profilini gösterdiklerini söyleyebiliriz (Tablo 5)

Sosyo-ekonomik Düzey: Öğretmenlerin görev yaptıkları okulların bulunduğu sosyo-ekonomik düzeyi ile başboş sınıf yönetimi profili arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Okulun bulunduğu sosyo-ekonomik düzeye ait aritmetik ortalamalar incelendiğinde üst sosyo-ekonomik düzeyde bulunan okullarda görev yapan öğretmenlerin, alt sosyo-ekonomik düzeyde bulunan okullarda görev yapan öğretmenlere kıyasla daha fazla başboş sınıf yönetimi profilini gösterdiklerini söyleyebiliriz (Tablo 5).

Öğrenci Sayısı: Öğretmenlerin sınıflarında bulunan öğrenci sayısı ile başboş sınıf yönetimi profili arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Öğrenci sayısına ait aritmetik ortalamalar incelendiğinde, 31 ve üstündeki sayıda öğrenci bulunan kalabalık sınıflarda görev yapan öğretmenlerin, 30 ve altındaki sayıda öğrenci bulunan kalabalık olmayan sınıflarda görev yapan öğretmenlere kıyasla daha fazla başboş sınıf yönetimi profilini gösterdiklerini söyleyebiliriz (Tablo 5).

d. Aldırmaz Sınıf Yönetimi Profiline Farklı Değişkenlere Göre Analizi

Bu bölümde aldırmaz sınıf yönetimi profilini gösteren öğretmenlerin bu profili göstermelerinin cinsiyetlerine, kıdemlerine, görev yaptıkları okulların sosyo-ekonomik düzeyine ve sınıflarında bulunan öğrenci sayısına göre farklılık gösterip göstermedikleri değerlendirilmiştir (Tablo 6).

Cinsiyet: Cinsiyet ile aldırmaz sınıf yönetimi profili arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Cinsiyete ait

aritmetik ortalamalar incelendiğinde, erkek öğretmenlerin kadın öğretmenlere göre daha fazla aldırılmaz sınıf yönetimi profilini gösterdiklerini söyleyebiliriz (Tablo 6).

Kıdem: Öğretmenlerin kıdemi ile aldırılmaz sınıf yönetimi profili arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Ancak kıdeme ait aritmetik ortalamalar incelendiğinde, 6 yıl üstü kıdeme sahip genç öğretmenlerin, 5 yıl ve altı kıdeme sahip öğretmenlere göre daha fazla düzeyde aldırılmaz sınıf yönetimi profilini gösterdiklerini söyleyebiliriz (Tablo 6).

Tablo 5. *Başlıboş Sınıf Yönetimi Profili ile Öğretmenlerin Kişisel Nitelikleri Arasındaki Farkın Analizi*

<i>Kişisel Nitelikler</i>	N	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma	t- değeri	Anlamlılık Düzeyi (p değeri)
<i>Cinsiyet</i>					
Kadın	175	9.38	3.31	.47	.63
Erkek	59	9.15	2.95		
<i>Kıdem</i>					
5 yıl ve altı	113	9.21	3.40	.51	.01*
6 ve üstü	121	9.42	3.05		
<i>Sosyo-ekonomik Düzey</i>					
Alt	118	9.00	3.39	1.51	.03*
Üst	116	9.64	3.01		
<i>Öğrenci Sayısı</i>					
30 ve altı	121	9.09	3.22	1.15	.25
31 ve üstü	113	9.57	3.21		

*p< 0.05

Tablo 6. *Aldırılmaz Sınıf Yönetimi Profili ile Öğretmenlerin Kişisel Nitelikleri Arasındaki Farkın Analizi*

<i>Kişisel Nitelikler</i>	N	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma	t- değeri	Anlamlılık Düzeyi (p değeri)
<i>Cinsiyet</i>					
Kadın	175	8.81	2.86	.65	.51
Erkek	59	9.09	2.79		
<i>Kıdem</i>					
5 yıl ve altı	113	8.99	2.64	.16	.86
6 ve üstü	121	9.05	2.98		
<i>Sosyo-ekonomik Düzey</i>					
Alt	118	9.02	2.78	.02	.98
Üst	116	9.01	2.84		
<i>Öğrenci Sayısı</i>					
30 ve altı	121	8.79	2.83	1.28	.19
31 ve üstü	113	9.26	2.76		

*p< 0.05

Sosyo-ekonomik Düzey: Öğretmenlerin görev yaptıkları okulların bulunduğu sosyo-ekonomik düzeyi ile aldırılmaz sınıf yönetimi profili arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Okulun bulunduğu sosyo-ekonomik düzeye ait aritmetik ortalamalar incelendiğinde, alt sosyo-ekonomik düzeyde bulunan okullarda görev yapan öğretmenlerin, üst sosyo-ekonomik düzeyde bulunan okullarda görev yapan öğretmenlere kıyasla daha fazla aldırılmaz öğretmen tipine ait sınıf yönetimi profilini gösterdiklerini söyleyebiliriz (Tablo 6).

Öğrenci Sayısı: Öğretmenlerin sınıflarında bulunan öğrenci sayısı ile aldırılmaz sınıf yönetimi profili arasında

anlamlı bir fark bulunmamıştır. Öğrenci sayısına ait aritmetik ortalamalar incelendiğinde, 31 ve üstündeki sayıda öğrenci bulunan kalabalık sınıflarda görev yapan öğretmenlerin, 30 ve altındaki sayıda öğrenci bulunan kalabalık olmayan sınıflarda görev yapan öğretmenlere kıyasla daha fazla aldırılmaz sınıf yönetimi profilini gösterdiklerini söyleyebiliriz (Tablo 6).

Sonuç ve Öneriler

İlköğretim I.kademede görev yapan öğretmenlerin sınıf yönetimi profillerini farklı değişkenler açısından değerlendirmeyi amaçlayan bu araştırmanın bazı önemli sonuçları aşağıda özetlenmiştir.

İngilizceden Türkçeye uyarlanan “Sınıf Yönetimi Profili Envanteri” nin (Tablo 7) genelini alfa güvenilirlik değeri .87 olarak hesaplanırken, otoriter sınıf yönetimi profili için .82, takdir edilen sınıf yönetimi profili için .80, başıboş sınıf yönetimi profili için .84 ve aldırılmaz sınıf yönetimi profili için .78 olarak hesaplanmıştır. Bu sonuçlara göre envanterin güvenilir bir envanter olduğu söylenebilir.

Öğretmenlerin en fazla takdir edilen sınıf yönetimi profilini gösterdikleri belirlenmiştir. Bunu başıboş, aldırılmaz ve otoriter sınıf yönetimi profilleri izlemektedir. Bu sonuçlar öğretmenlerin otoriter sınıf yönetimi profiline ait davranışları çok fazla göstermedikleri şeklinde değerlendirilebilir. Diğer taraftan ilköğretim aşamasında konuyla ilgili olarak yapılmış olan herhangi bir araştırmaya rastlanmamasına rağmen, yükseköğretim düzeyinde Güven (1994)’in yaptığı araştırmaya göre, öğretmenlerin “otoriter, katı, belirsiz ve asık suratlı” olma özelliklerinin ağır bastığı ve “dostça davranma, haksızlığa tavır koyma, yumuşak ve nazik davranma” davranışlarının ise az görüldüğü ortaya çıkmıştır. İpek (1999) ise liselerde yaptığı araştırmasında resmi ve özel liselerdeki öğretmenlerin kendilerini demokratik bulduklarını, oysa öğrencilerin onları otokratik gördüklerini bulmuştur. Arslantaş (1998) ve Bangir (1997)’ de yaptıkları çalışmalarda benzer nitelikteki sonuçlara ulaşmışlardır.

Tablo 7. Sınıf Yönetimi Profili Envanterinin Maddelerine Ait Alfa Değerleri

Maddeler	Alfa
1. Eğer bir öğrenci sınıf içi düzeni bozarsa, tartışmasız onu engellerim.	0.76
2. Öğrencilerime kuralları zorla kabul ettirmek istemem.	0.76
3. Öğrencilerin öğrenmeleri için sınıf sessiz olmalıdır.	0.80
4. Hem öğrencilerin öğrendikleri konuyla hem de nasıl öğrendikleriyle ilgilenirim.	0.78
5. Eğer bir öğrenci ev ödevini geç getirirse, bu benim problemim değildir.	0.78
6. Öğrenciyi azarlamak istemem; çünkü onun duygularını incitebilirim.	0.72
7. Sınıf hazırlıkları öğretim faaliyetleri için değerli değildir.	0.80
8. Öğrencilerime her zaman kararlarımın ve kurallarımın nedenlerini açıklamaya çalışırım.	0.82
9. Geç kalan bir öğrencinin “özür dilemesini” kabul etmem.	0.72
10. Benim için öğrencinin duygusal olarak iyi durumda olması sınıf kontrolünden daha önemlidir.	0.74
11. Öğrencilerim, eğer konuyla ilgili soruları varsa, benim sunumumu bölerek sorularını sorabileceklerini anlamışlardır.	0.84
12. Eğer bir öğrenci izin isterse, her zaman izin veririm.	0.74

Otoriter sınıf yönetimi profili ile öğretmenin cinsiyeti, görev yaptığı okulun bulunduğu sosyo-ekonomik düzey ve öğrenci sayısı arasında 0.05 düzeyinde anlamlı bir fark bulunurken, öğretmenlerin kıdemlerine göre anlamlı bir fark bulunamamıştır. Diğer taraftan verilerin aritmetik ortalamalarına göre kadın öğretmenlerin, 5 yıl ve altı kıdeme sahip genç öğretmenlerin, alt sosyo-ekonomik düzeyde bulunan okullarda görev yapan öğretmenlerin

ve 31 ve üstündeki sayıda öğrenci bulunan kalabalık sınıflarda görev yapan öğretmenlerin, otoriter öğretmen profilini daha fazla gösterdikleri belirlenmiştir.

Takdir edilen sınıf yönetimi profili ile öğretmenlerin cinsiyeti ve kıdemi arasında 0.05 düzeyinde anlamlı bir fark bulunurken, görev yaptığı okulun bulunduğu sosyo-ekonomik düzey ve öğrenci sayısına göre anlamlı bir fark bulunamamıştır. Diğer taraftan verilerin aritmetik ortalamalarına göre kadın öğretmenlerin, 5 yıl ve altı kıdeme sahip genç öğretmenlerin, üst sosyo-ekonomik düzeyde bulunan okullarda görev yapan öğretmenlerin ve 31 ve üstündeki sayıda öğrenci bulunan kalabalık sınıflarda görev yapan öğretmenlerin, takdir edilen öğretmen profilini daha fazla gösterdikleri belirlenmiştir.

Başboş sınıf yönetimi profili ile öğretmenlerin kıdemi ve görev yaptığı okulun bulunduğu sosyo-ekonomik düzey arasında 0.05 düzeyinde anlamlı bir fark bulunurken, cinsiyeti ve öğrenci sayısına göre anlamlı bir fark bulunmamıştır. Diğer taraftan verilerin aritmetik ortalamalarına göre kadın öğretmenlerin, 6 yıl ve üstü kıdeme sahip öğretmenlerin, alt sosyo-ekonomik düzeyde bulunan okullarda görev yapan öğretmenlerin ve 31 ve üstündeki sayıda öğrenci bulunan kalabalık sınıflarda görev yapan öğretmenlerin, başboş öğretmen profilini daha fazla gösterdikleri belirlenmiştir.

Aldırmaz sınıf yönetimi profili ile öğretmenin cinsiyeti, kıdemi, görev yaptığı okulun bulunduğu sosyo-ekonomik düzeyi ve öğrenci sayısı arasında 0.05 arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Diğer taraftan verilerin aritmetik ortalamalarına göre erkek öğretmenlerin, 6 yıl ve üstü kıdeme sahip öğretmenlerin, alt sosyo-ekonomik düzeyde bulunan okullarda görev yapan öğretmenlerin ve 31 ve üstündeki sayıda öğrenci bulunan kalabalık sınıflarda görev yapan öğretmenlerin, aldırmaz öğretmen profilini daha fazla gösterdikleri belirlenmiştir.

Bu sonuçlar öğretmenlerin ortaya koydukları sınıf yönetimi profillerinin öğretmenin kişisel özelliklerine, görev yaptıkları sınıf ve okul ortamından kaynaklanan nedenlere göre farklılık gösterdiğini ifade etmektedir.

Sonuç olarak ilköğretim I.kademesinde görev yapan

öğretmenlerin öğrenci üzerindeki etkisi, öğrencinin hem kişilik yapısının biçimlenmesi hem de eğitim hayatının olumlu yönde gelişmesi açısından önemi göz ardı edilmemelidir. Bu kapsamda özellikle öğretmen eğitimi konusuna önem verilerek şu öneriler dikkate alınabilir:

- Öğretmen adaylarının kazanmaları gereken yeterlikleri kazanmaları yönünde eğitim almaları sağlanmalıdır.
- Öğretmenliğe olumlu tutum içinde olan adaylar eğitim fakültelerine alınmalıdır.
- Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik olumlu tutum içinde olmaları için onlara olumlu davranışları göstermelerini sağlamaya yönelik belirli bir öğretmenlik felsefesi kazandırılmalıdır.
- Öğretmenlik uygulamaları sırasında öğretmen adaylarının, görev yapan öğretmenlerin davranışlarını değerlendirmeleri yönünde fırsatlar sağlanmalıdır.
- Öğretmenlerin sınıf yönetimi profilleri belirli aralıklarla belirlenerek ihtiyaç duydukları konularda hizmetiçi eğitim kursları düzenlenmelidir.
- Sınıfın fiziki şartları, öğrenci sayıları, materyaller vb. öğretmenlerin olumlu sınıf yönetimi profilleri gösterebilmeleri yönünde düzenlenmelidir.
- Öğrencilerin, öğretmenlerinin sınıf yönetimi profillerini değerlendirmelerine imkân sağlayan araştırmalar yapılmalıdır.

Kaynakça

Arslantaş, Y. (1998). *Sınıf yönetiminde öğretmen iletişim becerilerine ilişkin öğretmen ve öğrenci görüşleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.

Bangir, G. (1997). *Sınıf içi iletişime ilişkin öğretmen-öğrenci davranışları, görüşleri ve önerileri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Eggen, P. & Kauchak, D. (1994). *Educational psychology: Classroom connections*: New York: MacMillan College.

Fox, M. (1993). *Psychological perspectives in education*. London: Cassell.

Glasser, W. (1969). *School without failure*. New York: Harper& Row.

Glasser, W. (1977). Ten steps to good discipline. *Today' s Education*, 66 (4), 61–63.

Good, T. L. & Brophy, J. E. (1986). *Educational psychology*. London: Longman Inc.

Güven, K. (1994). *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi'nde okuyan öğrencilerin "gözlemlerinde" ve "beklentilerinde" olan öğretmen özelliklerinin karşılaştırılması*. I. Eğitim Bilimleri Kongresi, Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Adana. 1022–1033.

Hepburn, P. (1983). Can schools, teachers and administrators make a difference?: The research evidence. In M. A. Hepburn, (Eds), *Democratic education in schools and classrooms*. USA: Washington NCSS Bulletin, N. 70, 1983.

Kris, B. (1996a). *Teacher talk " What is your classroom management profile?"*. Retrieved July 12, 2002. (de indirildi) from the World Wide Web: [http:// education. indiana.edu / cas/ tt/ vli2/ what. html](http://education.indiana.edu/cas/tt/vli2/what.html)

Kris, B. (1996b). *Teacher talk "authoritarian"*. Retrieved July 12, 2002. (de indirildi) from the World Wide Web: [http:// education. indiana.edu / cas/ tt/ vli2/ authoritarian. html](http://education.indiana.edu/cas/tt/vli2/authoritarian.html).

Kris, B. (1996c). *Teacher talk "laissez-faire"*. Retrieved July 12, 2002. (de indirildi) from the World Wide Web: [http:// education. indiana.edu / cas/ tt/ vli2/ laissez-faire. html](http://education.indiana.edu/cas/tt/vli2/laissez-faire.html).

Kris, B. (1996d). *Teacher talk "indifferent"*. Retrieved July 12, 2002. (de indirildi) from the World Wide: [http:// education. indiana.edu / cas/ tt/ vli2/ indifferent. html](http://education.indiana.edu/cas/tt/vli2/indifferent.html).

Kris, B. (1996e). *Teacher talk "authoritative"*. Retrieved July 12, 2002. (de indirildi) from the World Wide Web: [http:// education. indiana.edu / cas/ tt/ vli2/ authoritative. html](http://education.indiana.edu/cas/tt/vli2/authoritative.html).

Lewin, K., Lippitt, R. & White, R. K. (1939). Patterns of aggression behavior in experimental created social climates. *Journal of Social Psychology*, 10, 271–299.

Moore, K. D. (1989). *Classroom teaching skills: A primer*. New York: Random House, Inc.

Woolfolk, A. & Nicolich, L. McC. (1980). *Educational psychology for teachers*. USA: Prentice–Hall.

Geliş: 18 Aralık 2002
İnceleme: 23 Aralık 2002
Düzeltilme: 7 Nisan 2003
Kabul: 13 Ekim 2003